PROCESELE CE ȚIN DE REALIZAREA DREPTULUI ÎN SISTEMUL RELAŢIILOR SOCIALE

Alexandru CUZNEŢOV,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

SUMMARY

Treatment processes to achieve the right way has not simplified link these processes with social relations. Rather, it allows determining the correct methodological question of where these processes in the system of social relations elucidate the dialectic of social life and achieve norms of a constitutional state. Realization of the right processes is included in all key areas of social relations

Tratarea proceselor în realizarea dreptului nicidecum nu prezintă simplificat legătura acestor procese cu relaţiile sociale. Dimpotrivă, ea permite de a hotărî metodologic corect întrebarea privind locul acestor procese în sistemul relaţiilor sociale, elucidând domeniul dialectic al vieţii sociale şi realizarea normelor dreptului într-un stat de drept. Procesele ce ţin de realizarea dreptului se includ în toate domeniile de bază ale relaţiilor sociale. De aceea, efectuând caracterizarea realizării dreptului, ea nu poate fi limitată la un domeniu concret al vieţii sociale. Filosofii expun diverse opinii cu privire la domeniile de bază ale vieţii sociale. În acest sens, filosoful V.G. Afanasiev indică cinci domenii de bază: economic, social, politic, spiritual şi familial[1]. O parte dintre cercetători evidenţiază patru domenii: economic, politic, social şi spiritual[2].

Care este cauza că procesele realizării dreptului pot să se includă în orice domeniu din cele indicate? Explicaţia o constituie faptul că conţinutul realizării dreptului este format din activitatea oamenilor, fiind un element component al tuturor domeniilor vieţii sociale. Şi nu întâmplător domeniul vieţii sociale se identifică drept un domeniu social format, stabil al activităţii umane[3]. Activitatea umană, alături de relaţiile sociale, reprezintă două părţi ale tuturor domeniilor vieţii sociale, ale practicii unice social-istorice. Nu există activitate umană în exteriorul relaţiilor sociale, adică în exteriorul condiţiilor sociale ale vieţii umane. Şi invers, nu pot fi relaţii sociale independente de activitatea umană, deoarece aceste relaţii reprezintă produsul activităţii lor.

Activitatea de realizare a dreptului se încadrează în orice proces social existent. Această activitate umană, nu prea răspândită, este înscrisă în el în calitatea unei structuri, alături de activitatea economică, socială, politică şi spirituală. Deci, realizarea dreptului reprezintă întruchiparea interacţiunii, interpenetrării obiectualităţii sociale şi a legalităţii în comportamentul uman, unde legalitatea reprezintă nu însăşi activitatea în forma sa substanţială, ci însuşirea sau partea ei normativă.

În condiţiile actuale, legătura dintre domeniile sociale şi procesele realizării dreptului se prezintă a fi complicată şi multilaterală. Pentru înţelegerea corectă a locului de realizare a dreptului în sistemul relaţiilor sociale, este foarte important a porni de la tratarea ei ca un tot unitar. Întreaga activitate de realizare a dreptului prezintă în sine o conexiune organică între obiectualitatea socială şi legalitate, între componentele practice şi cele teoretice. În acest sens, savantul Iu.G. Tkacenko consideră că activitatea de creare a regulilor generale şi a indicaţiilor individuale se referă la activitatea teoretico-intelectuală. Obiectul ei reprezintă modele de măsurare a comportamentului, acestea având caracter general (norma), sau individual (sentinţă, hotărâre etc.). Însă activitatea legală, în procesul realizării actelor normative, precum şi a celor individuale, se referă la o altă formă de activitate, şi anume: la activitatea practică[4]. Cu aceste afirmaţii este greu de a fi întru totul de acord.

1. Oricărei activităţi de realizare a dreptului îi este specifică o uniune indisolubilă a componentelor practice şi teoretice, dependenţa lor una faţă de alta, interpenetraţia. Deoarece orice activitate umană are partea sa teoretică şi practică în forma componentelor sale necesare, în toate cazurile activitatea, în final, posedă calitatea de valorificare spiritual-practică a lumii[5].

2. Activitatea de aplicare a dreptului se asociază cu soluţionarea problemelor practice. Direcţia practică a aplicării dreptului este prestabilită de natura sa „politică". Actul de aplicare a dreptului are o funcţionalitate practică, ea se încadrează direct în practica socială. Partea teoretică şi practică a activităţii de aplicare a dreptului se contopesc în procesul de reglementare individual-juridică a relaţiilor sociale.

3. Evidenţa părţilor practice şi teoretice a proceselor de realizare a dreptului permite a soluţiona constructiv întrebarea destul de complicată privind legătura acestui proces cu domeniul spiritual al vieţii obşteşti. Această legătură apare întotdeauna când are loc includerea proceselor de realizare a normelor de drept în relaţiile sociale. Procesele din realizarea normelor juridice influenţează asupra dezvoltării învăţământului, ştiinţei, culturii, literaturii şi artei.

Obiectul activităţii de realizare a dreptului trebuie considerat că fiind cel de creare a dreptului, de aplicare a dreptului şi de obţinere a rezultatului social. În legă-

tură cu aceasta, trebuie de menţionat că în literatura juridică realizarea dreptului uneori este apreciată şi ca un proces, şi ca un rezultat final. Ca rezultat final, realizarea dreptului reprezintă atingerea corespunderii totale între cerinţele normelor de a săvârşi sau de a se abţine de la săvârşirea unor fapte concrete şi suma activităţilor finale[6]. Inclusiv se afirmă că acesta reprezintă acel rezultat, care, după părerea legiuitorului, trebuie să ducă la un scop oarecare util, dar realizarea scopurilor finale ale dreptului depăşesc limitele realizării sale[7]. Actele normativ-juridice formulează, în primul rând, scopurile, care stau în faţa societăţii, statului, persoanelor. Aceste scopuri sunt identificate conştient de către persoane în procesul activităţii de creare a dreptului, care pot fi clasificate în: economice, politice, sociale etc.

Scopurile sunt conştient identificate de oameni, iar aceasta reprezintă un argument suplimentar în utilitatea tezei că semnificaţia acestui termen al scopurilor trebuie să fie limitată la activitatea caracteristică umană[8]. Dreptul nu identifică scopuri, aceasta o fac oamenii, inclusiv cu ajutorul legii, ce reprezintă măsura comportamentului raţional. Oamenii, în urma acţiunilor determinate, ce sunt „colorate" de voinţa lor, transformă scopurile ideale, aflate în drept, în rezultat. Deci, rezultă că obţinerea rezultatelor finale, aflate în drept, nu poate să existe fără realizarea lor.

Rezultatul final al realizării dreptului poate fi conceput insuficient că reprezintă un rezultat al corespunderii totale între cerinţele dreptului de a săvârşi sau de a se abţine de la săvârşirea unor fapte concrete şi suma activităţilor finale[9]. Puţin prin ce se deosebesc de această idee concluziile precum că momentul finalizării realizării dreptului, rezultatul ei, este legat de comportamentul legal[10]. Nu este greu de observat că în aceste cazuri realizarea faptică a dreptului se limitează numai la proces (cum s-a făcut), iar rezultatul (obiectul) activităţii de realizare a dreptului este scăpat din vedere. În acest fel, nu se valorifică întreaga activitate de realizare a dreptului.

Realizarea dreptului nu poate fi concepută în afara comportamentului legal. Însă acest comportament nu reprezintă rezultatul final al realizării dreptului, deoarece însuşi comportamentul legal este legat indisolubil de natura diverselor relaţii sociale. Evidenţierea acestei legături are o deosebită importanţă pentru înţelegerea aprofundată a dezvoltării sistemului social, democraţiei, culturii, libertăţii etc. într-un stat de drept.

Anterior am menţionat că obiectualitatea socială şi legalitatea se manifestă în activitatea contradictorie a părţilor ce realizează dreptul. M.T. Baimahanov altfel vede izvoarele ce asigură realizarea dreptului. În opinia acestui autor, în derularea stadiilor realizării dreptului, o mare importanţă are chestiunea privind contradictorialitatea dintre „juridic" şi „faptic". Componentul juridic reprezintă normele juridice, dreptul, iar componentul faptic reprezintă comportamentul *de facto* al persoanelor ce activează în condiţii corespunzătoare. Fiind diferite după caracterul lor, componentele indicate, consideră M.T. Baimahanov, trebuie să intre în interacţiune şi legătură reciprocă, formând o uniune dialectică concretă[11]. Realizarea dreptului are loc prin intermediul comportamentului uman, ce corespunde normelor dreptului. De aceea, realizarea dreptului nu poate fi prezentată în calitate de uniune dialectică a normelor dreptului şi comportamentului.

Realizarea dreptului reprezintă în sine interacţiunea dialectică, uniunea obiectualităţii sociale şi legalităţii în activitatea umană, unde legalitatea întruchipează partea „juridică", iar obiectualitatea socială – partea „faptică" a proceselor realizării dreptului. În această bază, poate fi expusă adecvat natura dualistă a contradictorialităţii, specifică proceselor menţionate. Aceasta se datorează faptului că în mecanismul realizării dreptului se reproduc, într-o formă sau alta, contradicţii, specifice fenomenelor sociale, aflate în afara dreptului[12].

Interacţiunea realizării dreptului cu relaţiile obşteşti poate fi constatată prin diferite căi. Una dintre acestea ar fi analiza coraportului dintre realizarea dreptului şi procesele de realizare a diverselor scopuri sociale. În multe situaţii, realizarea dreptului are loc prin sancţiuni (rezultat puţin aşteptat de societate); statul posedă suficiente mijloace pentru stabilirea echilibrului în realizarea dreptului, încălcat în urma comportamentului delictual al membrilor societăţii. Aşadar, activitatea socială, îndreptată nemijlocit la reducerea activităţilor ilegale ale omului, reprezintă un factor solid în optimizarea întregului sistem ce ține de realizarea dreptului.

Note:

[1] Афанасьев В.Г., *Системность и общество,* Москва, 1980, с. 270.

[2] Барулин В.С., *Диалектика сфер общественной жизни*, Москва, 1982, с. 45-53.

[3] *Ibidem,* p.25.

[4] Ткаченко Ю.Т., *Методологические вопросы теории правоотношение,* Изд. Юрид. лит., Москва, 1980, с. 28.

[5] Керимов Д.А., *Конституция СССР и развитие политико-правовой теории,* Мысль, Москва, 1979, с. 213-215.

[6] Решетов Ю.С., *Реализация норм советского права*, Изд.Казанского Универ., Казань, 1989, с.43.

[7] Лазарев В.В., *Применение советского права,* Татполиграф, Казань, 1972, с.7.

[8] Руткевич М.Н., *Диалектический материализм,* Москва, 1973, с.412, în Решетов Ю.С., *op.cit.,* p.44.

[9] Лазарев В.В., *Правоприменительные акты и их эффективность в условиях развитого социалистического общества,* Москва, 1972, с. 5.

[10] Ткаченко Ю.Т., *op.cit.*, p.119.

[11] Баймаханов М.Т., *Противоречия в развитии правовой надстройки при социализме,* Алма-Ата, 1972, с.253, 255.

[12] Решетов Ю.С., *op.cit.,* p.46.